

Aantekeningen uit de nalatenschap van

drs. J.F. van Os

31-12-1925 – 10-04-2021

© 2021 De erven van drs. J.F.van Os
gelicenseerd onder de
Creative-Commons CC BY-NC 4.0 licentie
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.nl>

U kunt

- het werk delen — kopiëren, verspreiden en doorgeven via elk medium of bestandsformaat
- het werk bewerken — herschikken, veranderen en afgeleide werken maken

onder de volgende voorwaarden:

- Naamsvermelding — De gebruiker dient de maker van het werk te vermelden, een verwijzing naar de licentie te plaatsen en aan te geven of het werk veranderd is. U mag dat op redelijke wijze doen, maar niet zodanig dat de indruk gewekt wordt dat de licentiegever instemt met uw werk of uw gebruik van het werk.
- Niet-commercieel — U mag het werk niet gebruiken voor commerciële doeleinden.
- Geen aanvullende restricties — U mag geen juridische voorwaarden of technologische voorzieningen toepassen die anderen er juridisch in beperken om iets te doen wat de licentie toestaat.

Correspondentieadres: Adriaan van Os, email adriaan@adriaan.biz

Overzicht van stukken

uit het orgelarchief

van

Lambert Erné.

† 19/3'71

**Tussentijdse afdruk, betreffende
het tot nu toe geinventariseerde deel,**

**waarin ook opgenomen de namen van alle dossiers, die niet zijn
geinventariseerd.**

Utrecht, Rijksuniversiteit, Faculteit der Letteren ,

Vakgroep Muziekwetenschap.

1998 / 2004

Afkortingen

Vele (zoals Gunnink en de nieuwe uitgave van het hs Broekhuizen) komen alleen voor in eigen commentaar van mij (vO).

A&B	Ahrend & Brunzema, Leer.
ACONOV	Algemene adviescommissie inzake orgelbouw van de Nederlandse organistenvereniging (opereerde ca 1945-50)
AK	Algemene Kerkvoogdijraad der Nederlandse Hervormde Kerk, Dordrecht. (Heette eerst Raad van Kerkvoogdijen, Mijnsherenland.
An	Anon, anoniem.
Arch	Architect(en), ook archief.
BBR	Beoordelingscommissie van de BRC, rond '62 vertegenwoordigd door Mr ter Linden, 's-Gravenhage.
B&T	Bakker & Timmenga, Leeuwarden.
BikA	Bik, Deurlostr 47 Amsterdam.
BikL	Bik, Leiden.
Bl	Blank, Utrecht, later Herwijnen.
Boekzaal	Boekzael der geleerde Waerelt, later Boekzaal der geleerde Wereld, Amsterdam, groot deel 18de en 19de eeuw.
Broekhuizen	G.H.Broekhuizen Sr, Orgelbeschrijvingen, handschrift ca 1850-62, uitgegeven door A.J.Gierveld in 2 delen, Amsterdam 1986.
BRC	Bouw en restauratiecommissie der Nederlandse Hervormde Kerk.
BS	Begeleidend schrijven.
B&W	College van Burgemeester en Wethouders in betreffende plaats.
Bz	Boekzaal.
Corn.	Jansen Corneille Jansen. Directeur Provinciaal Museum Drenthe te Assen, met hem steeds contact wat prov Drenthe betreft.
CRM	Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, zie ook OKW.
CvB	Commissie van beheer (bij Geref.Kerken).
CVO	Comissariaat voor oorlogsscade.
dJ	J.L. de Jong Lzn., Alphabetische Lijst van Kerkorgels in Friesland, Heerenveen, 1936, in HO mrt 1936 een voorloper van deze lijst, bijna gelijkkluidend.
dK	De Koff.
dW	De Waard, administrateur OC.
Ed	Edskes (Cor).
Eé	Erné (Lambert, Hans als dit uit het verband blijkt.)
F&R	Fama en Raadgever.
Fl	Flentrop, Zaandam.
Foto	tenzij anders blijkt: frontfoto.
GACdG	GAC de Graaf, orgm te Amsterdam (later Spanje).
GCT	Generaal College van Toezicht der Nederlandse.Hervormde Kerk.
GFR	Generale Financiële Raad.
Gunnink	Lex Gunnink, Repertorium van de orgels gebouwd door Petrus van Oeckelen, etc., Zwolle 1990.
GOV	Gereformeerde Organistenvereniging.
Haveman	Mr L. Haveman, Secr. OC.
Hess (of Hess I)	Joachim Hess, Dispositiën der merkwaardigste Kerk-orgelen, welken in de zeven vereenigde provincien als mede in Duytsland en elders aangetroffen worden, Gouda 1774. Meestal zal een heruitgave zijn gebruikt: Utrecht 1945 (Erné) of Buren 1980 (Gierveld). De paginanummering lijkt bij al deze uitgaven overeen te komen.Hess
Hess II	Dispositiën van Kerk-orgelen ..., verzameld door Joachim Hess, ... , vervolg, naar het handschrift van omstreeks 1815 uitgegeven door J.W.Enschedé, Amsterdam 1906.
Hen	Dolf Hendriksen, Soestdijk, rond 1950 ook deskundige bij de OC.
HGem	Hervormde Gemeente (meestal zal wel de KV bedoeld zijn).
HO	Het Orgel, tijdschrift sinds 1886, sinds okt 1903 orgaan der NOV.
Hü	Hülsmann.
Int.br	Interne brief van de OC.
K	of Kr Kerkeraad.
KKO	Katholieke Klokken- en Orgelraad.
KV	Kerkvoogdij of college van kerkvoogden in de betreffende plaats.
K/Z	P.H.Kriek en H.S.J.Zandt, Organum Novum, Orgelbeweging in Nederland sedert 1945, Sneek 1964 (later is een 2de druk verschenen).
Ll	of Lfl Leeflang.
Leg	Johannes Legêne, heeft in beginperiode veel met Eé samengewerkt. Ook korte tijd lid OC
mon.z	Rijksdienst voor monumentenzorg.
MW	Ministerie van maatschappelijk werk.
NKO	Nederlandse Klokken- en Orgelraad.

NOV	Nederlandse Organistenvereniging
NRF	Nationaal Rampenfonds.
o	orgel.
OC	Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk. Stukken gewoonlijk ondertekend door De W, soms door Schokking (voorzitter) of Doeve (secretaris). De medewerkers deskundigen van de OC waren in de begintijd: Eé, Ous, Hü, Engels, in stukken soms aangeduid als Eé, O, H, E, daarnaast (iets later?) nog Ed, in de vroegste periode ook nog Hen. Na de reorganisatie van de werkwijze der commissie werden Eé, Bolt en Talsma deskundigen. Hü bleef direct namens de commissie optreden. Ous was inmiddels Rijksorgeladviseur geworden, met (later) Ed als assistent. Zie ook het dossier "Orgelcommissie der Hervormde Hervormde Kerk " in het Erné-archief
OCHAsd	Orgelcommissie der Hervormde Gemeente Amsterdam. Uit één der stukken (dossier Amsterdam Maranathakerk) blijkt: Voorzitter was vroeger Johan Wagenaar, na diens overlijden in 1942: Mr A.Bouman.
Offringa	Architect, die veel kerken, vooral in de prov. Groningen restaureerde.
OKW	Ministerie van onderwijs, kunsten en wetenschappen. Behandelde subsidies, later CRM (nog later WVC niet meer in E�'s tijd).
Oost orgm	G.Oost. De Orgelmakers B�tz, 2de dr., Alphen a/d Rijn 1977.
Ous	Orgelmaker.
PCT	dr H.L.Oussoren.
PCTK	Provinciaal College van Toezicht (voor betreffende provincie (Kerkvoogdijkamer) PCTNH, PCTOV voor Noord-Holland, Overijssel, etc.
pLOC	Idem (zo worden ze in de stukken ook afgekort).
Rijks-OC	Plaatselijke Orgelcommissie.
Ruiter	Rijkscommissie van advies voor Kerkorgels (opgeheven toen Ous Rijksadviseur werd).
Steketee	Mense Ruiter, orgelmaker, destijds te Groningen.
SM	Directeur Fl sinds 1967 of eerder.
SO	of S/M "Seidel - Meyer". S. Meyer, Het Orgel en deszelfs samenstel (vertaling van J.J.Seidel, die Orgel und ihr Bau), Groningen 1845.
SOC	Stichting Orgelcentrum.
TNO	"Synodale Orgelcommissie". Hiermee werd de OC vaak door haar tegenstanders aangeduid.
VA	Instituut voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek.
vB	Voorlopig advies (der OC), eigenlijk hetzelfde als VR.
vdB&W	W.J.A.H. van Berkel, die namens het ministerie van maatschappelijk werk de zaken van het NRF behandelde.
Vdg	Van den Berg en Wendt
vdAa	Vierdag (niet verwarren met orgelregister VdG).
vdH	A.J.van der Aa, Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden, Gorinchem 1839-1951, nieuwe uitgave Zaltbommel 1976-80.
Vente	J.J. van der Harst
VermW	Zwolle Dr M.A.Vente Vijf Eeuwen Zwolse Orgels, Amsterdam 1971.
Versch	Vermeulen Weert.
VKV'n	Verschueren, Heythuysen.
vL	Vereniging van Kerkvoogdijen. Mijnsheerenland
vO	Van Leeuwen, niet verwarren met v.Lochum, die als voorganger van dW administrateur der OC was.
vO	De samensteller dezer inventarisatie (J.F. van Os, Aalten).
V&vK	ook: Van Oeckelen, als dit uit het verband blijkt.
vV	Valckx en Van Kouteren,
VR	Van Vulpen, Utrecht.
vtK	Voorlopig rapport (der OC), eigenlijk hetzelfde als VA.
V&vK	M.H.van 't Kruijs, Verzameling van Dispositiën der verschillende orgels in Nederland, Rotterdam 1885, heruitgave Amsterdam 1962.
Werkl. Witte	Valckx en v.Kouteren & Co.
Wittop	Witte Werklijst C.G.F. en J.F.Witte in "De Orgelmakers Witte", Gorinchem 1978, art. van T.den Toom, G.Oost, Jongepier en v.d.Harst.
zd of z.d.	K A.R.Wittop Koning, architect te Groningen, werkte samen met Offringa.
	zonder datum.

Orgelregisters, voor zover niet vanzelfsprekend (soms zijn de afkortingen van de kladjes van Erné letterlijk overgenomen, afwijkend van mijn eigen systeem (vO)

Sal	Salicionaal.
Salt	Salicet.
Spf	Spitsfluit.
Spf	Speelfluit.
Sch	kan zowel Scherp als Schalmei betekenen. Wat het is blijkt duidelijk uit het verband

Voorbeelden periode-aanduidingen:

XIII
XVA
XVIIIc

13de eeuw,
eerste helft 15de eeuw,
derde kwart 18de eeuw.

Erné is overleden 19/3 1971, 55 jaar oud. (HO '71 p 125). Hem overkwam een ernstig auto-ongeval op 16/12 1966 (zie dossier Grouw).

Het archief bevat ook stukken, van na dec. 1966. Hans Erné heeft na het overlijden van zijn vader, geholpen door dr M.A.Vente, de lopende zaken en nog wat nieuwe zaken afgehandeld. Ook stukken hiervan bevinden zich in het Erné-archief. Verder zijn er wel stukken uit later tijd, die door Hans en Willem Erné zijn toegevoegd. Laatstgenoemde heeft de stukken gedeeltelijk gesorteerd. Dit betreft in hoofdzaak plaatsen met beginletter t/m D. De overige zijn later globaal gesorteerd in verband met de digitalisering (of plannen daartoe) van het archief en bij het stempelen van alle stukken met het stempel van de Eduard Reeser-stichting. De stukken uit het Erné-archief zijn in **rood** gestempeld (die van het Bolt-archief in **zwart**). Ook de kleuren van de stempels aangebracht op de stukken van de archieven van Ds Kret en Joh.Leg ne hebben een eigen kleur.

Zonder dat dit overal vermeld wordt: Het overgrote deel der stukken bestaat uit copieën van originelen. Het is zelfs zo dat de OC in zijn begintijd van elk binnenkomend stuk een copie maakte (d.w.z. het stuk werd geheel overgetypt, copi ers waren er toen nog niet) en aan de leden der OC in de vorm van doorslagen toegestuurd. Het komt meermalen voor dat van een stuk een origineel (of een doorslag daarvan) aanwezig is en een overgetypte versie afkomstig van het bureau der OC. Door deze werkwijze bevat het Erné-archief ook veel materiaal van orgels waar Erné officieel geen bemoeienis mee had, maar van zaken door anderen werden behandeld (meestal Hülsmann of Edskes, in de beginjaren Oussoren en Hendriksen). In feite is daarmee een groot deel van het archief van de OC toegankelijk geworden.

Als een afzender of geadresseerde tussen haakjes staat, is deze niet genoemd in het stuk, maar blijkt uit de context zijn (haar) identiteit.

Eigen commentaar van de samensteller hiervan (vO) is met kleine letters aangegeven.

Begin 2004 kwam er behoefte aan een overzicht van het gehele archief en van de door mij gemaakte beschrijvingen, voor zover die klaar waren. Gebrek aan financiële middelen hebben tot nu toe verhinderd de beschrijvingen goed af te maken. Ondergetekende heeft kans gezien in de korte tijd die ter beschikking stond van een aantal van de nog niet geraadpleegde stukken een ruwe schets te geven van de inhoud. Zodoende zijn er vier categorieën van beschrijvingen:

1. **volledige inventarisaties**, waarbij elk stuk met datum, afzender en geadresseerde (voor zover van toepassing) worden beschreven met in telegramstijl de wezenlijke inhoud.
2. **globale inventarisaties** als 1, met dien verstande dat alleen stukken die orgeltechnisch of orgelhistorisch van belang zijn, worden genoemd. Op deze manier is zijn ook het gehele Bolt-archief en het Kret-archief geinventariseerd.
3. **snel doorgekeken dossiers**, waarin met enkele woorden is genoteerd, waarover het betreffende dossier handelt, zo mogelijk met vermelding van enkele belangrijke data, bv. van het rapport van de OC of van Erné, de laatste offerte van een orgelmaker, de datum van ingebruikneming of het keuringsrapport, de naam van de oorspronkelijke bouwer en/of restaurateur. Deze stukken zijn begin 2004 haastig geraadpleegd. Dat belangrijke gegevens daarbij over het hoofd kunnen zijn gezien, lijkt me evident.
4. **dossiers zonder beschrijving**. Niets anders dan de naam (meestal van een kerk) wordt genoemd.

De dossiers, vallend onder 3 en 4 zijn bijna alle te vinden onder de letters K t/m Z.

Er is ook nog geen gelegenheid geweest na te gaan of de stukken op de juiste plaats terecht zijn gekomen bij het plaats gehad hebbende ruwe sorteren (in het kade van de digitalisering van het archief). Soms zijn er twee dossiers, die mogelijk hetzelfde object tot onderwerp hebben. Een fictief voorbeeld: Orgelstad, Hervormde Kerk en Orgelstad Hervormde Jakobskerk. Bij nauwkeuriger bestudering der stukken is dat in de meeste gevallen wel uit te zoeken.

In de beginperiode (tot ca 1999) is het geinventariseerde deel van het Erné-archief, evenals de Bolt- en Kret-archieven ingepast in het grote (Vente-)archief. Het resterende deel van het Erné-archief is in een afzonderlijke kast bij elkaar gebleven. De indeling van de hangmappen in die kast gaat hierbij.

Enige malen staat er: mededeling Cor Edskes. Ik heb Edskes een aantal onbekende foto's uit het Erné-archief laten zien. Van de meeste kon hij direct zeggen, wat ze voorstelden.

In 2004 wilde ik een paar zaken nakijken, die nog niet duidelijk waren. Een aantal stukken kon ik niet terugvinden. De hangmappen van bv. Utrecht In het "grote archief" hangen vreselijk door elkaar.

Bij de definitieve samenstelling van deze tekst ontdekte ik nog enige onduidelijkheden. Omdat ik dat nu niet kan nagaan, heb ik in **rood** aangegeven, wat nog niet is opgehelderd.

Het moet duidelijk zijn, dat ik deze inventarisaties (ook van Bolt, Leg ne en zelfs Kret) heb gemaakt omdat ik zelf graag van de essentiële gegevens eruit kennis wilde nemen. Daarnaast kunnen anderen er nu ook profijt van hebben. Het werk dat ik doe is vrijwilligerswerk.

Aalten voorjaar 2004 - J.F. van Os